

Джерело: [Газета "День"](#) (№23, 2013)

Поет, есеїст і перекладач Андрій БОНДАР — про культуру, форми травм у вітчизняній історії та про польсько-українські відносини

Цьогоріч була надрукована «книжка колонок» із парадоксальною (у стилі Керолла) назвою «Морквяний лід», у якій автор іронічно акцентує гротескові абсурди нинішньої реальності та пропонує особливий погляд на її майбутнє.

— *Андрію, вам доволі часто доводиться бувати в Польщі як перекладачеві та письменникові. Чи відчуваєте ви зміни у ставленні до України з боку Польщі за останні бодай три роки?*

— Ставлення поляків до України зазвичай позитивне і приязне. Надто коли йдеться про освічені верстви, культурну царину. Якихось особливих змін за останні три роки я не бачу. Якщо й побутує певне розчарування з поступу нашої держави до демократії або європейського вибору, то воно цілком таке саме, як і в наших відповідних колах. Головна ознака ставлення поляків до нас незалежно від позитиву чи негативу — брак імперського апломбу і розмова на рівних.

— *Один із перших «ваших» текстів, які були представлені на суд українського читача, —*

«Фердидурке» Гомбровича у вашому перекладі. Чому саме цей божевільний текст?

— Уперше «Фердидурке» Гомбровича я прочитав російською мовою в досить ранньому віці, на початку 1990-х. Цей текст мав на той час для мене якусь незрозумілу притягальну силу. Схожі емоції я пережив лише з кількома письменниками — Бруно Шульцем, Францем Кафкою, Робертом Вальзером і Томасом Бернгардом. Згодом у мене з'явилося велике бажання перекласти його українською. Гомбрович завжди імпонував мені тим, що говорить про важливі речі, які мають прямий стосунок до людського буття. Модерніст у формальному аспекті, він якимось чином зберіг і розвинув серйозний погляд, властивий, скажімо, великим класикам. Кажучи неприємні речі, казати правду, підтримувати стан неспокою, сумніву, розхитувати консервативні підвалини культури та суспільства — ось хто такий мій Гомбрович. Мабуть, моя любов до нього посилювала ще й та обставина, що українська культура навіть близько нікого не породила у ХХ столітті. А конкретно «Фердидурке», максимально спрощуючи, звісна річ, — це енциклопедія прихованих імпульсів, які формували культурно-історичне тло ХХ століття.

— У книжці «Морквяний лід» ви подали песимістичну картину України, трагікомічну, але водночас апокаліптичну, жорстоку у своєму абсурді. Ви, зі схильністю до текстуальної й, певно, життєвої іронії, вдалися до рефлексій стосовно українських соціальних та політичних божевіль. Для вас Україна — це в якомусь вимірі простір, приречений на загибель...

— Ні, моя візія, навпаки, пропонує певний оптимізм. Ми — суспільство і культура не напередодні загибелі, а вже після неї. Ми давно мертві й лише тепер почали переживати своє відродження і якимось себе усвідомлювати. Повірте, абсурду в Україні не більше, ніж було колись. І я не вважаю, що абсурд — це найбільша її проблема. Так, ця книжка іноді пропонує деякі непривабливі людські типи й ситуації, але хіба це могло статися лише в Україні? Певно, що ні. Розумієте, коли ми говоримо про абсурд і апокаліпсис сьогодні, то впадаємо в якусь пастку мимовільного лицемірства. Трохи більше як півстоліття тому із людської шкіри робили рукавички, а ми згадуємо про минуле як про якийсь «золотий вік». Ні, нині все-таки краще. І люди назагал добріші! Просто ми схильні порівнювати завжди з кращим — розвинутими, високими культурами і прагнемо дорівнятися до них. Забуваючи, що у світі переважна більшість людей живе на кілька порядків гірше від нас. Україна — не Попелюшка. Вона не могла переродитися за мить. Мене якраз, за великим рахунком, і цікавить процес цього переродження.

— Польська література — взірець «здорової» літератури, як і її літературний ринок. Що треба зробити в Україні, щоб вийти на той рівень книговидавання і взагалі книжкової справи, який є в Польщі?

— Польщею нам ніколи не стати з об'єктивних причин. Хоча б тому, що поляки мономовні, а ми двомовні й одномовними ніколи не станемо. Але знали б ви, як поляки критикують самих себе! Як вони нарікають на свій літературний ринок порівняно з німецьким, британським... Треба робити те, що й завжди. Кожному наполегливо полоти свою грядку. Ситуація має сформувати потужну верству культурних менеджерів. Уже є хороші

початки. Це передусім Форум видавців, «Книжковий арсенал» і фестиваль Meridian Czetnowitz. Це дуже позитивні приклади того, що потрібно зробити.

— Що би ви порадили перекласти з польської літератури українською мовою? Чи є щось із польської класики, що заслуговує на актуалізацію в українській культурі, але що з певних причин було випущено?

— Поряд із сучасною літературою, найперше слід перекладати польських модерністів — Іжиковського, Віткаци, Гомбровича. Повеєнна література несамоовито потужна — Мрожек, Гласко, Анджеєвський. Все це потрібно перекладати. І конче — повний корпус творчості Тадеуша Ружеовича, Чеслава Мілоша, Лешека Колаковського, Ришарда Капусьцінського. У нас, на жаль, дуже багато лакун у цій сфері. І на заповнення їх знадобилося б кілька життів.

— Поляки так багато говорять про Україну, зокрема її літературу. Це позначається й на перекладах української книжки в Польщі. У Кракові без проблем можна знайти переклади багатьох сучасних авторів. Для чого Україна та українська література потрібні Польщі, якщо потрібні?

— Знаєте, я все-таки не став би казати, що полякам потрібна українська література. Їй потрібна хороша література. Деякі українські автори пишуть хороші книжки. Поляки їх перекладають і видають. Інтерес, мабуть, у тому, що наш соціальний експеримент був доведений до точки, з якої, здавалося б, уже немає вороття до нормального стану. І от тому поляків і цікавлять наші мутанти й монстри. Їм не потрібні наші національні травми, наша історія, наша «духовність». Їм цікаві наші людські історії. Вони їх цінують найбільше.